

X OGÓLNOPOLSKI ZJAZD BIBLIOFILÓW W KALISZU

14–16 WRZEŚNIA 2007

Tradycja zjazdów bibliofilskich w Polsce sięga roku 1925, kiedy Towarzystwo Miłośników Książki w Krakowie, działające od roku 1922, zwołało I Zjazd Bibliofilów Polskich. Na drugim zjeździe, zorganizowanym w roku 1926, miłośników książki gościła stolica. Trzeci „Sejm Przyjaciół Książki” – jak pisał o zjeździe we Lwowie Mieczysław Opalek – miał miejsce w 1928 r. i powiązano go z uroczystościami 100-lecia Ossolineum. O organizację IV Zjazdu ubiegały się Poznań i Wilno. Ostatecznie zjazd odbył się w Poznaniu w 1929 r.; połączono go z obchodami 100-lecia Biblioteki Raczyńskich i 100-leciem działalności wydawniczej Fundacji Kórnickiej. Wilno, które z Poznaniem przegrało, planowało zjazd na rok 1931, niestety nie doszedł on do skutku, nie powiodły się także próby jego zorganizowania w roku 1932. W roku 1935 odbył się jeszcze Nadzwyczajny Zjazd Bibliotekarzy i Bibliofilów, zorganizowany ku uczczeniu pamięci marszałka Józefa Piłsudskiego z inicjatywy bibliofilów krakowskich.

Pierwszy po II wojnie światowej, a piąty, licząc od zjazdu w 1925 r., odbył się we wrześniu 1978 r. w Toruniu, kolejny – w marcu 1985 r. w Lublinie. Dwa lata później, we wrześniu 1987 r., VII Zjazd Bibliofilów obradował w Łodzi. Poznań gościł bibliofilów ponownie w maju 1989 r., a zjazd odbył się w 60. rocznicę IV Zjazdu. W roku 1998 r. miłośników książki podejmowała stolica (IX Zjazd), a w 2007 r. Kalisz. Zjazd zorganizowany został w roku 30-lecia działalności Towarzystwa Przyjaciół Książki w mieście nad Prosną.

Zjazd w Kaliszu zgromadził miłośników książki z różnych ośrodków, takich jak Warszawa, Kraków, Poznań, Lublin, Łódź, Katowice, Wrocław, Toruń, Kalisz (zabrakło tylko przedstawiciela Towarzystwa Bibliofilów im. Joachima Lelewela w Toruniu), przedstawiciele stowarzyszeń bibliofilskich, ale i osoby niezwiązane z żadną organizacją. Zjechali do Kalisza bibliotekarze, drukarze, pracownicy naukowcy, artyści plastycy, lekarze i przedstawiciele innych profesji. W organizację zjazdu, obok Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu, włączyła się Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu i Urząd Miejski.

Trzydniowe spotkanie rozpoczęło się 14 września w Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu otwarciem wystawy zatytułowanej „Towarzystwo Przyjaciół Książki w Kaliszu 1927–2007”. Twórcy ekspozycji zaprezentowali materiały dotyczące Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu (1927–1936), Oddziału Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki w Warszawie (1977–2002) oraz Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu, zarejestrowanego w 2003 r.

Na wystawie pokazano m.in. kopie nieznanych dotąd dokumentów dotyczących działalności towarzystwa z okresu międzywojennego, pochodzące z zasobów Litewskiego Państwowego Archiwum Historycznego w Wilnie i Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie, kopię dyplomu Orderu Białego Kruka dla Stefana Dybowskiego z 1951 r., fotografie członków TPK w Kaliszu oraz wydawnictwa towarzystwa, m.in. „Ziemię Kaliską” – organ TPK i *Katalog druków kaliskich...* z 1928 r. Przypomniano III Forum Bibliofilów w Kaliszu w czerwcu 2006 r. i nadanie członkostwa honorowego TPK w Kaliszu Władysławowi Kościelniakowi w październiku 2006 r. w 90. rocznicę urodzin artysty

grafika. Zaprezentowano wybór zaproszeń na spotkania członków, materiały na temat towarzystwa („Pisali o nas”) oraz ekslibrisy członków towarzystwa, głównie autorstwa Władysława Kościelniaka.

Pierwszy zjazdowy dzień zakończył się wycieczką po historyczno-bibliofilskim Kaliszu, którą poprowadził dr hab. Krzysztof Walczak – dyrektor Biblioteki Pedagogicznej i honorowy przewodnik PTTK w Kaliszu. Na trasie wycieczki znalazł się m.in. nietypowy pomnik książki – płyta w kształcie otwartej książki z napisem: „Tu w zasypianym korycie rzeki Proсны hitlerowcy zniszczyli dziesiątki tysięcy książek ze zbiorów kaliskich bibliotek publicznych”.

Drugiego dnia obrady toczyły się w sali recepcyjnej kaliskiego ratusza. Otwarcia zjazdu dokonała Ewa Andrysiak, prezes Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu, a prezydent miasta Kalisza dr inż. Janusz Pęcherz, który objął honorowy patronat nad zjazdem, powiedział m.in.: „Bogaty program zjazdu [...] pokazuje, kogo dzisiaj Kalisz gości – humanistów, pasjonatów, miłośników sztuki edytorskiej, grafiki książkowej. Program jubileuszowego zjazdu jest doskonałym przykładem związku ludzi, którzy tak rozwinęli swoje zainteresowania i pasje, że wypełniły one ich duchowe życie. [...] pasje te wymagają pogłębionych studiów, szczegółowej wiedzy, którą trzeba i należy podzielić się z innymi [...]”.

Obrady rozpoczęły się wystąpieniem prof. dr hab. Hanny Tadeusiewicz z Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego, która wspomniała na wstępie zmarłego w sierpniu 2007 r. bibliotekoznawcę, księgoznawcę i bibliofila prof. dr. hab. Janusza Dunina; jego pamięć zebrani uczcili chwilą ciszy. Prelegentka w referacie pt. *Książka piękna. Z dziejów zdobnictwa rękopisów i starych druków* przypomniała najważniejsze fakty z historii zdobnictwa książki, zwracając również uwagę na zachowane do dziś w polskich bibliotekach egzemplarze iluminowanych kodeksów rękopiśmiennych czy zdobionych mechanicznie starych druków.

Kilka referatów poświęcono dawnym i współczesnym stowarzyszeniom miłośników książki. Powstanie i działalność stowarzyszenia działającego w okresie międzywojennym w Wilnie przedstawiła Ewa Andrysiak (*Towarzystwo Bibliofilów Polskich w Wilnie 1926–1939*). Krzysztof Walczak (*Kalisz książki i bibliofilstwa*) nakreślił dzieje miejscowego drukarstwa, księgarstwa, czasopiśmiennictwa i bibliotek oraz przejawy bibliofilstwa. Prof. dr hab. Edward Towpik przedstawił historię i współczesność Towarzystwa Bibliofilów Polskich w Warszawie, najstarszej organizacji bibliofilskiej w Polsce, założonej w 1921 r., z którą związani byli m.in. Juliusz Wiktor Gomulicki, Aleksander Birkenmajer, Jan Parandowski. Dr inż. Jerzy Duda, Wielki Mistrz Rycerskiego Zakonu Bibliofilskiego w Krakowie z odnowioną Kapitułą Białego Kruka, w wystąpieniu pt. *Bibliofilstwo w kregu Witkiewiczów* przypomniał piękną inicjatywę Zakonu Orderu Białego Kruka (1930–1962) i jego pomysłodawcę Kazimierza Witkiewicza, Wielkiego Mistrza Zakonu oraz jego syna Tadeusza z żoną Urszulą Walerią – Pieczętarza Rycerskiego Zakonu Bibliofilskiego i Ostatnią Strażniczkę Gniazda Białego Kruka, dzięki którym w 1992 r. odrodził się Rycerski Zakon Bibliofilski z Kapitułą Orderu Białego Kruka.

Historię i współczesność Wielkopolskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki w formie prezentacji multimedialnej przedstawił Przemysław Wojciechowski, charakteryzując tematykę organizowanych spotkań, działalność edytorską i wystawienniczą oraz zbiory gromadzone przez członków. Działalność Lubelskiego Towarzystwa Miłośników

Książki w latach 1926–2007 omówił dr Zbigniew Józwik. Portret zbiorowy Łódzkiego Towarzystwa Przyjaciół Książki, czyli aktywność członków i ich bibliofilskie zainteresowania, prezentował, w miejsce nieobecnego prezesa dr. inż. Andrzeja K. Łuczaka, prof. dr hab. Grzegorz Matuszak. Prof. Matuszak wzbogacił swoje wystąpienie komentarzem na temat idei otwartych spotkań bibliofilów (Fora Bibliofilskie), „Więści z Forum” i „Akapitu” – czasopisma TBP w Warszawie oraz gromadzenia ekslibrisów (na zjazd profesor przywiózł swoją pracę pt. *Mozaika bibliofilska*, dedykowaną komilitonom w bibliofilstwie oraz kolekcjonerom ekslibrisów i małych form grafiki). Na zakończenie Krystian Szczęsny ukazał Śląskie Towarzystwo Miłośników Książki i Grafiki jako kontynuatora tradycji Oddziału Śląskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki.

O pierwodrukach Konstytucji 3 Maja w swoich zbiorach mówił Wojciech Kochlewski. Roman Nowoszewski przypomniał działania poprzedzające ukazanie się w 2006 r. „Akapitu” – pierwszego rocznika czasopisma Towarzystwa Bibliofilów Polskich w Warszawie. Z inicjatywy Zbigniewa Banaszaka podjęto decyzję o wysłaniu życzeń od uczestników zjazdu dla nieobecnego Michała Hilchena, długoletniego prezesa TPK w Warszawie.

Nieplanowanym, miłym akcentem dnia było pojawienie się w przerwie obrad jednego krykacza w Polsce, klikona Królewskiego Stołecznego Grodu Lublina Władysława Stefana Grzyba, uczestniczącego w jubileuszowych obchodach 750-lecia lokacji Kalisza, który „wykrzyczał” informację o odbywającym się w mieście zjeździe bibliofilów.

Obradom towarzyszyły dwie wystawy: „Ekslibrisy Władysława Kościelniaka ze zbiorów Książnicy Pedagogicznej” oraz „Ekslibrisy i grafika Czesława Wosia”. Uczestnicy zjazdu mogli zapoznać się także z ofertą wydawniczą Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i innych oficyn, a także nabyć wydawnictwa bibliofilskie i regionalne.

Podsumowując obrady i głosy w dyskusji, dr hab. Ewa Andrysiak wyraziła radość nie tylko z faktu kolejnego spotkania środowisk bibliofilskich, ale też przypomnienia tradycji bibliofilstwa, tak ważnych w momencie odradzania się stowarzyszeń odwołujących się do tradycji międzywojennej oraz poszerzenia kontaktów między towarzystwami.

Zgodnie z tradycją zjazdów miłośników książki odbyła się aukcja bibliofilska druków przekazanych przez uczestników i towarzystwa. Drugi dzień zjazdu zakończyła biesiada bibliofilska, która wpisała się w program nocy kultury.

16 września, w ostatnim dniu zjazdu organizatorzy zaprosili bibliofilów do Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego na wystawę XII Międzynarodowego Biennale Ekslibrisu i Małej Formy Graficznej oraz ekspozycję towarzyszącą Biennale, poświęconą grafice bułgarskiej, prezentowaną w Powiatowej Galerii Sztuki Współczesnej.

Z okazji zjazdu ukazało się także kilka wydawnictw oraz okolicznościowe kartki pocztowe. Kaliszanie dedykowali uczestnikom tomik poświęcony wileńskim miłośnikom książki (*Towarzystwo Bibliofilów Polskich w Wilnie 1926–1939* autorstwa E. Andrysiak), jako druk bibliofilski wyszedł też *Statut Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu*. Towarzystwo Bibliofilów Polskich w Warszawie X Ogólnopolskiemu Zjazdowi Bibliofilów w Kaliszu dedykowało *Pamiętnik Ogólnopolskiego Zjazdu Bibliofilów w Warszawie 13–15 listopada 1998 roku* w opracowaniu Romana Nowoszewskiego i Edwarda Towpika, dla uczestników zjazdu przygotowano również dodruk książeczki Wojciecha Kochlewskiego *Istoryja prawdziwa o tym jakie wydarzyły się przypadki aby bibliofilom ekskursja do Tryznów Muzeum Księgi Mistrzowskiej w mieście Łodzi nie zdała się [...] czyli Jak nie-*

myślna jest baśń, iż dobre ze złego często bywa. Okolicznościowe druczki wydali bibliofile łódzcy i lubelscy. Komilitoni z Łódzkiego Towarzystwa Przyjaciół Książki przywieźli na zjazd *Grabarza książek. Obrazek z bruku miejskiego* Klemensa Junoszy, a bibliofile z Lubelskiego Towarzystwa Miłośników Książki druczek poświęcony dwom ambasadorom książki – Hieronimowi Rafałowi Łopacińskiemu i Krzysztofowi Dąbrowskiemu.

Choć nie podjęto decyzji, gdzie i kiedy odbędzie się kolejny zjazd miłośników książki, to z pewnością kaliskie spotkanie bibliofilów nie było ostatnim.

Ewa Andrysiak

OD KSIĄŻKI DAWNEJ DO BIBLIOTEKI WIRTUALNEJ
– PRZEOBRAŻENIA BIBLIOLOGII POLSKIEJ.
NA MARGINESIE TRZYDZIESTOLECIA
INSTYTUTU INFORMACJI NAUKOWEJ I BIBLIOLOGII
UNIwersYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA
TORUŃ, 23–24 PAŹDZIERNIKA 2007

Jubileusz trzydziestolecia Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu stał się okazją do zorganizowania w dniach 23–24 października 2007 r. ogólnopolskiej konferencji naukowej pod tytułem *Od książki dawnej do biblioteki wirtualnej – przeobrażenia bibliologii polskiej*.

Celem spotkania było – obok prezentacji historii, obecnej kondycji naukowej i dydaktycznej toruńskiego Instytutu – stworzenie okazji do przedstawienia dorobku poszczególnych ośrodków bibliologicznych w Polsce, wskazanie tradycji badań z tego zakresu, a także przeobrażeń, jakie nastąpiły w ostatnim trzydziestoleciu.

Komitet Naukowy Konferencji tworzyli: prof. dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel (przewodnicząca, UMK), prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz (UŁ), prof. dr hab. Elżbieta Barbara Zybert (UW), dr hab. Ewa Głowacka, prof. UMK, dr hab. Iwona Imańska, prof. UMK.

Na program dwudniowej konferencji składały się: sesja plenarna oraz cztery panele dyskusyjne. W trakcie obrad przedstawiciele 12 polskich uczelni wysłuchali 24 referatów, ujętych przez organizatorów – obok sesji plenarnej – w trzy bloki tematyczne, obejmujące wybrane kierunki badań bibliologicznych: „Wokół dziejów książki”, „Z zagadnień informacji naukowej” oraz „Subdyscypliny bibliologiczne w badaniach współczesnych”.

Konferencja rozpoczęła się od części uroczystej, podkreślającej jubileuszowy charakter spotkania. Obrady sesji plenarnej otworzyła dyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii UMK w Toruniu, prof. dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel, a następnie głos zabrali przedstawiciele władz uczelni – prorektor ds. Rozwoju i Informatyzacji dr hab. Grzegorz Jarzembski, prof. UMK i prof. dr hab. Waldemar Rezmer, dziekan Wydziału Nauk Historycznych UMK, w którego strukturach funkcjonuje obchodzący jubileusz instytut.